

Socijalne Politike

u programima političkih partija: **Da li je jednakost važna?**

The views expressed in this publication are not necessarily those of the Friedrich Ebert Foundation or of the organizations for which the authors work.

The publication is available online at www.fes-prishtina.org

PREGLED SADRŽAJA

REZIME	5
1/ POZADINA	8
1.1 Pozadina istraživanja	8
1.2 Pregled socijalnih politika i političkih stranaka	10
2/ NALAZI	12
2.1 Opšti pregled praksi	12
2.1.1 Učestalost pominjanja politika/socijalnih kategorija	13
2.1.2 Politike i predložene mere za socijalna pitanja i kategorije	16
2.2 Izborni program 2017	17
2.2.1 Koalicija LDK (DSK)-AKR-Alternativa (LAA)	17
2.2.2 Lëvizja Vetëvendosje! Pokret Samoopredeljenje! (LVV)	19
2.2.3 Koalicija PDK-AAK-Nisma (PAN)	21
3/ Zaključci	24
BIBLIOGRAFIJA	27
ANEKS 1. Indeks izraza socijalnih politika koje koriste političke stranke	30

PREGLED BROJEVA

Tabela 1. Broj pominjanja starih lica	13
Tabela 2. Broj pominjanja žena	14
Tabela 3. Broj pominjanja dece	15
Tabela 4. Broj pominjanja osoba sa posebnim potrebama	15
Tabela 5. Broj pominjanja siromašnih	15
Tabela 6. Broj pominjanja nezaposlenih	16

REZIME

Da bi opisivalo jedno-decenijsko nepoštovanje političkih partija predstavila u odnosu na socijalna pitanja i marginalizovane grupe uopšte, IKS donosi ovu analizu koja se fokusira kako na prostoru koji političke partije / koalicije daju socijalnim pitanjima u svojim programima, tako i u kvalitetu učinjenih ponuda. Najmlađa zemlja u Evropi nudi malo socijalne zaštite za svoje stanovništvo i ne uspeva da reši čak ni osnovne potrebe marginalizovanih grupa. Dok se milijarde evra troše na infrastrukturne projekte, pokazuje se vrlo malo volje za poboljšanje sistema socijalne sigurnosti od bilo koje od glavnih partija političkog spektra. Politički programi triju vodećih stranaka u proteklim nacionalnim izborima – PAN, LVV i LAA – analiziranisu u ovom izveštaju kroz kritički osvrt, omogućivši na taj način razliku između činjenica i iluzija u obećanjima političkih stranaka. Institucionalno pamćenje tima IKS-a omogućava laku identifikaciju prethodnih praksi, koje se takođe uzimaju u obzir prilikom procene održivosti predloženih rešenja. Kroz niz instrumenata i kvalitativnih metoda, intervjui sa ključnim predstavnicima svake od političkih stranaka uključenih u postupku su takođe sistematizovani, za pokrivanje aspekata/oblasti koje

nisu predstavljene u njihovim pisanim programima.

Kako kvantitativna analiza (u smislu broja pominjanja kategorija/socijalnih grupa), tako i kvalitativna analiza ovih referenci/obavezivanja sva tri najveća politička bloka na nacionalnim izborima 2017. pokazuju da stranke daju manji prioritet socijalnim politikama. Nijedna od njih ne uspeva da pruža sveobuhvatan socijalni program, koji teži odgovoriti na potrebe stanovništva kome je program posvećen. U opštim crtama, istraživanje pokazuje da se od trenutnih političkih pristupa ne mogu očekivati velike promene u smislu sveobuhvatnih socijalnih politika i veće zaštite ugroženih grupa. Politička obavezivanja svih političkih partija/koalicija, koje su nadgledane tokom izbornog perioda, u većini slučajeva nisu dobro koncipirane, nude veoma malo inovacija i / ili nisu primenjive u bliskoj budućnosti na Kosovu.

Koalicija PAN se, za manje od 200 dana upravljanja, efikasno protivila povećanju minimalne plate predložene od strane Ekonomskog-socijalnog saveta, glasala je protiv amandmana koji omogućava jednak pristup za decu sa posebnim potrebama, dok je sebi obezbedila nelegalno povećanje plata. Štaviše, ova vlada je uz potpunu neodgovornost otpisala oko 60 miliona evra privatnim kompanijama

koje su dugovale javnim preduzećima, i platila naduvanu cenuponovne saglasnosti, za novo polje otkopanja uglja. Koalicija PAN (i njeni članovi) bili su deo svih vladajućih koalicija od osnivanja privremenih institucija u okviru UNMIK-a, dok je PDK kao glavna stranka u koaliciji deo svake vlade od proglašenja nezavisnosti 2008. godine.

Izborna obećanja data od starne Koalicije PAN ne mogu se uzeti za ozbiljno ako se uzme za osnov njihova performansa iz prošlosti, dok se njihov izborni program može naći na internetu ili u bilo kom drugom obliku koji je dostupan publici. Prelazak od totalnog nezadovoljstva u situaciji koja se projektuje preko njihovih izbornih obećanja ima male šanse da se dešava. Troškovi nekih od datih obećanja višestruko premašuje potencijal budžeta Kosova. S obzirom da njeni članovi drže snose najveći deo krivice zbog nedostatka pažnje na socijalne politike do sada, ne očekuju se mnogo promena od njih i u budućnosti.

Koalicija LAA, koja predstavlja neke od najvažnijih konzervativnih i neo-liberalnih pozicija, bilo u pogledu vremena, bilo u smislu pažnje ili u pogledu kvaliteta ponuđenih rešenja, ne predstavlja bolju alternativu od koalicije PAN. Pristup LAA programu je ograničen, s

obzirom na nedostatak njegove dostupnosti na Internetu i distribuiranje brošura samo kod ograničenog broja ljudi. I ova koalicija je u prošlosti pokazala da teži sužavanju pokrivenosti socijalnih rizika, umesto poboljšanja iste. Izborni program odražava malo ili nimalo poboljšanje poređenju sa ranijim učinkom, budući da je DSK (LDK) upravljao socijalnim staranjem u prethodnoj vladajućoj koaliciji. Konzervativni pristup prema socijalnim šemama očekuje se od DSK (LDK) i u budućnosti, ako ostaje lojalan aktuelnom diskursu. LVV (PSO), kao jedina jasno definisana leva stranka i jedina stranka sa javnim pristupom u svom izbornom programu, pokazuje malo pažnje u kategorijama koje se pretpostavlja da treba da predstavlja. Kao druga alternativa spektra, LVV ne uspeva da pokrije određene specifične pod-segmente unutar ugroženog stanovništva, a samim tim ne uspeva i da efikasno predstavlja njihove potrebe. Umesto predlaganja konkretnih rešenja za konkretne probleme svake od ranjivih kategorija, LVV predstavlja opštu sistemsku reformu za koju bi, u najboljem slučaju, trebale decenije da bi imala pravi efekat, ako bi to bilo, pre svega, moguće / održivo. Štaviše, predložene mere nose u sebi veliki finansijski teret i ne mogu biti podržane od trenutnog kosovskog

budžeta, čineći da rešenje LVV i njegova pragmatična ponuda izgleda nerealistička i populistička. Takvo zanemarivanje od strane političkih partija, kao i nedostatak koherentnih zahteva od ugroženih grupa čine medije i civilno društvo jedinom potencijalnom alternativom zagovaranja za veću socijalnu pravdu i blagostanje. Organizacije civilnog društva i mediji treba da stvaraju jedinstveni front da bi vodili napred socijalnu agendu i uveli socijalne politike u politički i zakonodavni program. Podizanje

svesti i edukacija birača takode je neophodno za stvaranje odgovornosti i odgovora političkih stranaka sveobuhvatnim socijalnim politikama.

1.1 Pozadina istraživanja

Uprkos milionima evra koji se svake godine troši za socijalne politike, siromaštvo ostaje jedan od najvećih izazova na Kosovu. Podaci Svetske banke za Kosovo pokazuju da oko 29% stanovnika živi na liniji siromaštva sa manje od 1.72 evra dnevno. Najugroženi segmenti društva sa finansijskog aspekta uključuju lica sa posebnim potrebama, finansijski ugrožene zajednice (posebno Rome), starije osobe i žene. Glasači nisu uspeli tražiti veći blagostanje, a samim tim i političke partije nisu ponudile rešenja za njihove izazove. Država blagostanja na Kosovu ne postoji i naj osetljivi segmenti društva su nezaštićeni. Javni zdravstveni sistem, posebno tercijarna zdravstvena služba, je na ivici kolapsa. Jedina beneficija koju uživaju starije osobe dolazi u obliku osnovne starosne penzije, koja nije dovoljna za pokrivanje osnovnih ličnih potreba.

Glavna svrha ovog istraživanja je da obrazuje političke stranke i opštu javnost o značaju socijalnih politika. Fokus u programima političkih stranaka je da proizvede dvostruke rezultate. S jedne strane, ima za cilj da podstiče reakciju političkih stranaka pripremanjem sveobuhvatnih ponuda socijalnih politika, ali i motivisanjem javnosti da traži odgovornost od političkih partija i veću socijalnu zaštitu

Istraživanje, deo ovog izveštaja, sprovedeno je primenom čitavog niza kvalitativnih i kvantitativnih metoda, kao što su:

1. Istraživanje postojećih materijala.

- a. ➤ Usporedna analiza pisanih programa političkih stranaka. Ova metoda je služila za vršenje razlike između programa političkih stranaka na Kosovu. Teoretsko razmatranje obuhvaćenih tema, uključujući i pregled različitih akademskih izvora, realizovano je takođe kao deo istraživanja postojećih materijala. Razmatranje relevantnih izveštaja i preliminarnih analiza, kao i razmatranje pravne i institucionalne infrastrukture bio je deo istraživačkih aktivnosti postojećih materijala.
- b. ➤ Ponašanja političkih partija i praćenje političkih odluka u Skupštini i Vladi (testiranje doslednosti platforme, ideološke konzistentnosti, itd.) predstavila su drugi aspekt istraživanja postojećih materijala. Razmatranje koncept-dokumenata, medijskih izveštaja i drugih online resursa, korišćeni su za upoređivanje političkih platformi sa svojim ponašanjem u praksi.

2. Intervjui

Po dva visoka zvaničnika iz svaka političke partijesu intervjuisana kako bi se prikupljali podaci o socijalnim politikama koje su promovisane / primenjene od 2008. godine, kao i prikupljanje informacija o planiranim politikama u budućnosti.

Osim ciljanja političkih partija, istraživanje takođe ima za cilj podizanje svijesti javnosti/glasača i povećanje transparentnosti političkih partija i njihovih programa. Analiza programa i diskursa predstavljena u ovom izveštaju daje pregled razmišljanja i praksi najvećih političkih stranaka na Kosovu. Ista razrađuje njihove proklamovane stavove, diskurs i njihove pozicije o socijalnim pitanjima. Analizu je pripremila IKS, kao deo svog doprinosa u radu Koalicije za socijalnu pravdu, koja predstavlja zajednički front civilnog društva za poboljšanje socijalne pravde na Kosovu.

Istraživanje, koje je predmet ovog izveštaja, odnosi se na zadnje prakse političkih stranaka i njihova ponašanja posmatrane tokom poslednjih nacionalnih i lokalnih izbora, i koristi ove informacije radi utvrđivanja pozicije stavova i vrednosti političkih stranaka prema društvenim pitanjima i politikama.

Pored učestalosti upotrebe i pominjanja socijalnih pitanja od strane političara, analiziran je i kontekst u kojem su one upotrebljene, kao i predloženi diskurs za rešavanje ovih problema. Kao takav, izveštaj daje jedinstvenu analizu koja ističe hijerarhiju prioriteta političkih partija, kao i njihova predložena rešenja za identifikovane/navedene probleme tokom kampanje. Cilj izveštaja je predstaviti objektivnu analizu prioriternih pitanja koje su političke partije pokrenule tokom izborne kampanje, kao i rešenja koja su predložile političke partije (kada je bilo takvih slučajeva).

1.2 Pregled socijalnih politika i političkih partija

Jedan od glavnih razloga za izradu ovog istraživanja, deo ovog izveštaja, bio je nedostatak spremnosti političkih stranaka da odgovore na rastući društveni pritisak. Političke partije na Kosovu od preuzimanja nadležnosti od UNMIK-a nisu pokazale mnogo interesovanja za socijalnu zaštitu, usluge ili blagostanje. Uprkos činjenici da je to bila jedna od prvih nadležnosti prenesenih u ruke lokalnih donosilaca odluka, sistem socijalne zaštite na Kosovu je među najnerazvijenijim u Evropi. Socijalna zaštita na Kosovu uključuje mali broj socijalnih usluga i novčanih naknada. Nizak nivo aktivnog učešća na tržištu rada je umnogome otežavao unapređenje univerzalne pokrivenosti naspram socijalnih i ekonomskih rizika, koji se uglavnom pokrivaju u drugim zemljama. Iako ima za cilj da se bavi socijalnim rizicima jedne od najsiromašnijih zemalja u Evropi, sistem socijalne zaštite na Kosovu zasniva se na neo-liberalnim principima ograničenih državnih intervencija i niske zaštite za najnesposobne članove društva. Kosovo je jedina zemlja u Evropi koja nema sistem javnog zdravstvenog osiguranja. Kosovo takođe nema beneficije za nezaposlene; umesto toga, Vlada je dobila podršku mnogih donatora za stvaranje mera Aktivnog tržišta rada, koje ciljaju

usklađivanju ponude i potražnje između poslodavaca i tražitelja posla. Kao takvi, instrumenti Aktivnog tržišta rada smatraju se komplementarnim merama kako bi obezbedili bolji život građanima kroz povećanje zaposlenosti i prihoda od rada, umesto novčanih beneficija koje država pruža. Odložena starost je takođe rizik koji se pokriva od penzijskih šema finansiranih od strane države, kroz starosnu penzionu šemu, koja je prvi stub penzijskog sistema na Kosovu. I u vezi sa ovim rizikom, bilo je pokušaja da se smanji njegova pokrivenost i ukida univerzalna pokrivenost, predviđena kroz Osnovnu (bazičnu) penzionu šemu¹. Socijalna pomoć je jedina novčana šema koja se bavi finansijskom ugroženošću stanovnika Kosova. Socijalna pomoć se daje porodicama, a ne pojedincima, i sadrži dugačak spisak kriterijuma koje određena porodica mora ispuniti da bi imala pravo na pomoć. Organizacije civilnog društva su se protivile kriterijumima korišćenim za utvrđivanje podobnosti za primanje beneficija iz šeme socijalne pomoći i iste su smatrale diskriminatorskim (npr. da porodica dete mlađe od 5 godina² ili jednu stariju osobu iznad 65 godina starosti) OCD i mediji su takođe prijavljivali diskriminaciju pojedinaca i grupa, posebno u pogledu starosti, rase i

¹Prethodna vlada je formalno inicirala proces izmene zakona o penzijskim šemama finansiranim od strane države, međutim proces je zaustavljen zbog pritiska civilnog društva i EU-a

²Kriterijum koji se primenjuje je da porodica ima jedno dete mlađe od 5 godina i to je često puta naglašeno da je jedan od primarnih razloga velikog broja dece u porodicama koje primaju socijalnu pomoć.

pola. Zaštita od diskriminacije, utvrđena kako na nivou Ustava, takođe i na nivou zakona, jasno zabranjuje bilo koji oblik diskriminacije i predviđa mere za borbu protiv nje. Međutim, takva diskriminacija je veoma prisutna na Kosovu. Rodnu diskriminacijunajčešće susrećemo kod konkursa za rad (npr. specifikacija pola za konkurs za rad), i/ili raskid ugovora sa trudnicama. Diskriminacija u pogledu starosne dobi se takođe često susreće na Kosovu. Rasna diskriminacija se takođe često prijavljuje. Najdiskriminisani na rasnoj osnovi su zajednice Roma, Aškalija i Egipćana, koje su takođe među najnezaposlenim etničkim zajednicama na Kosovu. Izbori 2017. godine na Kosovu, kako na lokalnom, takođe i na nacionalnom nivou, smatrani su pravednim i demokratski, uprkos činjenici da su bili skoro isključivo muški izbori. I dok su tehnički ispunili kriterijume i standarde, u praksi kandidatima na ovim izborima dat je malo ili nimalo prostora predstavljaju njihove ideje. Ženama – kandidatimaje dat vrlo malo prostora tokom kampanje, i samo malom broju žena unutar svake koalicije je ponuđen prostor na najvećim izbornim događajima. Shodno tome, sadašnji vladin kabinet, koji se sastoji od više od 100 ministara i

zamenika ministara, u svojim redovima ima manje od 5% žena. Velike koalicije na prevremenim nacionalnim izborima proizvele su nepovoljne efekte za žene na izbornim takmičenjima. Izborni procesi, dakle, mogu se smatrati polu-demokratskim, odražavajući tako primenu demokratskih standarda i praksi samo za polovinu stanovništva (muškarce), ali ne i za drugu polovinu (žene).

2.1 Opšti pregled praksi

Većina političkih stranaka i političara na Kosovu retko spominju društvene probleme i retko traže/predlažu rešenja za njih. Sve političke partije su videli zapošljavanje i ekonomski razvoj kao jedino rešenje za poboljšanje blagostanja stanovnika Kosova. Shodno tome, malo se govori o socijalnim politikama i obično ih vide kao sekundarne važnosti naspram "velikih političkih" tema, u kojima se stranke angažuju uz punu spremnost. "Velika pitanja"³ kojima se posvećuje velika emocionalna i patriotska pažnja imaju bili su uzrok prevremenih nacionalnih izbora u 2017. godini. Osetljivost ovih tema i značaj koji im se pridaje od medija, ostavili su u senci svaku drugu inicijativu i/ili proces. Čak i kada socijalna pitanja stignu do vrha dnevnog reda i diskutuju se bilo u medijima, bilo od strane političara, najveći deo energije troši se na probleme, a ne u predlaganju rešenja za iste. Vlade obično krive svoje prethodnike o stanju sistema socijalne zaštite, ali se malo trude da dalje razviju sistem kada im se daje takva mogućnost. Nedavna odluka aktuelne vladajuće koalicije za povećanje plata visokih zvaničnika vladinog kabineta, ali ne iminimalnu platu od 170 do 250 evra mesečno, govori o nedostatku osetljivosti donosioca odluka prema naj ugroženim delovima stanovništva i odražava opšte zanemarivanje socijalne kohezije, koja je pratila

kosovsku politiku od posleratnog perioda.

Čak i kada se analiziraju prakse glasanja političkih partija u Skupštini, u većini slučajeva one su na strani ideološke desnice. Često stranke sa proklamovanom orijentacijom desnog centra, često takođe glasaju suprotno njihovoj ideološkoj orijentaciji. Većina glasačkih praksi u Skupštini čine en-bloc, pri čemu poslanici obično podležu preporuci/poziciji stranke prema predmetnom pitanju. I to se obično bazira na svakodnevnim prioritetima manjih grupa donosilaca odluka i obično se zasniva na aritmetičkim proračunima verovatnoće usvajanja određenih zakona. Njihov stav je bio više pragmatičniji nego ideološki i vrlo mali broj odluka/zakona/inicijativa izbegava ovo opšte pravilo.

Socijalna politika koja nedavno nije usvojena u Skupštinu Kosova, govori takođe o tom potpunom zanemarivanju socijalne politike. To se odnosi na decu sa posebnim potrebama, i zbog budžeta od 700.000 evra, zakon nije prolazio (usvojen), negirajući tako stotinama deci sa posebnim potrebama kvalitetno obrazovanje u javnim školama. Većina nedavno iniciranih reformi socijalne politike više su imala za cilj smanjenje opterećenja državnog budžeta, nego poboljšanje kvaliteta i/ili pokrivenosti rizika. Penzijska reforma pokrenuta s ciljem

³Kao što je proces dijaloga sa Beogradom i Demarkacija granice sa Crnom Gorom.

smanjenja budžeta za ovu šemu, potpuno zanemarujući više od 80% žena na Kosovu⁴, još jedan je primer takve prakse. Slično tome, reforma Zakona o radu u cilju smanjenja pokrivenosti i beneficija porodiljskog odsustva, takođe govori o pristupu političara prema reformi socijalnih politika.

2.1.1. Učestalost pominjanja socijalnih politika/kategorija

Prvi aspekt analiziran u ovom izveštaju je učestalost kojom političke partije pominju/ističu socijalna pitanja i koncepte. U tom svetlu, IKS je pratio broj slučajeva kada se pominju i teme i marginalizovane grupe u programima političkih partija i javnim nastupima predstavnika političkih partija. Ciljne grupe obuhvaćene tim monitoringom uključuju: starije osobe, žene, decu, osobe s posebnim potrebama, siromašne, nezaposlene i socijalne kategorije u vezi sa ratom. Ove grupe su često prepletane, što dovodi do još veće ranjivosti prema nekim segmentima stanovništva, ali uglavnom ove kategorije predstavljaju najveći deo stanovništva Kosova⁵. Uprkos činjenice što čine najveći deo stanovništva u smislu brojki, njima

se daje vrlo mali prioritet od strane političara i političkih stranaka. Što se starijih osoba tiče, neki od pojmova obuhvaćenih monitoringom i analizom su: starije osobe, preko 65 godina; penzioneri; stariji; radno iskustvo. Ovi pojmovi se u većini slučajeva koriste za opisivanje kategorije starijih građana, kao i politike koje se prilagođavaju njihovim potrebama. U tom svetlu, koalicija PAN je bila pažljivije za ovu ciljnu publiku, pominjući kategoriju starijih ukupno devet puta. Druga po redu, što se tiče učestalosti /broju pominjanja starijih bila je LVV/PSO (Pokret samoopredeljenje), sa ukupno tri pominjanja, dok je Koalicija LAA zauzela poslednje mesto, sa samo jednim pominjanjem ove socijalne kategorije.

⁴Učešće žena na tržištu rada je ispod 20%, a samim tim i ukidanje pokrivenosti osnovnom penzijom i uvođenje kriterijuma zasnovanih na potrebama direktno bi uticalo na nezaposlene žene koje trenutno imaju koristi od ove šeme.

⁵Na primer, žene čine 50% stanovništva. Deca čine oko 20% stanovništva. Osobe starije od 65 godina čine oko 5% stanovništva. Preko 20% stanovnika Kosova smatra se siromašnim. Oko 10% stanovništva se smatra osobama sa posebnim potrebama.

Tabela 1. Broj pominjanja starijih

#	Politička partija/Koalicija	Broj pominjanja
1	LDK, AKR i Alternativa (LAA)	1
2	Lëvizja Vetëvendosje! Pokret Samoopredeljenje(LVV)	3
3	PDK, AAK i Nisma (PAN)	9

Druga kategorija osoba uključenih u analizi su žene. Specifični analizirani i praćeni pojmovi uključuju: majke; devojčice; žene; porodiljstvo za zaposlene žene; porodiljstvo za nezaposlene žene; samohrane majke; nasilje u porodici; i mlade majke. U tom svetlu, Koalicija PAN koalicija uopšte ne spominje majke, dok LVV i LAA pominju majke samo jednom svako u svojoj izbornoj ponudi. Mlade devojke pominju se kao kategoriju samo od LVV, dok LAA jednom pominje zaposlene. Sve tri stranke (partije) često pominju žene u svojim programima, konkretno LVV i LAA po tri puta svako, dok PAN pominje ovu kategoriju devet puta. LVV ne pominje žene u porodiljstvu, LAA jednom, dok PDK ih pominje sedam puta, a LAA takođe jednom pominje zaposlene žene u porodiljskom odsustvu (porodilje). PAN i LDK pominju nasilje u porodicu svako jednom, dok LVV ne pokriva ovu temu. Samohrane majke su još jedna kategorija žena obuhvaćenih monitoringom i analizom. Što se tiče

ove podkategorije žena, samo LVV istu navodi jednom, dok LAA i PAN ne komentarišu ovu ciljnu publiku.

Tabela 2. Broj pominjanja žena

#	Politička partija/Koalicija	Broj pominjanja ⁶
1	LDK, AKR i Alternativa (LAA)	8
2	Lëvizja Vetëvendosje! Pokret Samoopredeljenje (LVV)	9
3	PDK, AAK i Nisma (PAN)	17

Treća kategorija u kojoj je fokusiran monitoring su deca. Ova ranjiva kategorija koja se manifestuje u mnogim oblicima i varijacijama, odnosi se na mnoga pitanja i uključuje mnoge podgrupe. U okviru kategorije dece, monitoring je posvetio posebnu pažnju naj ugroženim kategorijama dece, kao što su deca bez roditeljskog staranja, deca sa posebnim potrebama, žrtve nasilja u porodici, učenici, deca koja rade na ulici, siročadi, deca sa ograničenim mogućnostima. Političke partije nekoliko puta pominju ove podkategorije ugrožene dece i predlažu različite pristupe prema

⁶Ukupan broj pominjanja pod kategorija žena.

njima. U tom svetlu, LVV pominje različite grupe ugrožene dece ukupno šest puta. Koalicija PAN u svom programu pominje decu dvadeset puta, dok koalicija LAA pominje decu samo dva puta. Tabela 3 daje pregled svih pominjanja dece u programima političkih partija.

Tabela 3. Broj pominjanja dece

#	Politička partija/Koalicija	Broj pominjanja
1	LDK, AKR i Alternativa (LAA)	2
2	Lëvizja Vetëvendosje! Pokret Samoopredeljenje!(LVV)	6
3	PDK, AAK i Nisma (PAN)	20

Četvrta kategorija obuhvaćena ovim monitoringom su osobe sa posebnim potrebama. Dve pod-kategorije uključene u ovu grupu su osobe s posebnim potrebama (fizičke i mentalne potrebe), kao i deca sa asocijalnim ponašanjem. U tom svetlu, koalicija LAA ne pominje specifično ovu kategoriju osoba, dok LVV pominje istu samo jednom. Koalicija PAN vodi u ovoj kategoriji sa ukupno tri pominjanja osoba sa posebnim potrebama

Tabela 4. Broj pominjanja osoba sa posebnim potrebama

#	Politička partija/Koalicija	Broj pominjanja
1	LDK, AKR i Alternativa (LAA)	0
2	Lëvizja Vetëvendosje! Pokret samoopredeljenje!(LVV)	1
3	PDK, AAK i Nisma (PAN)	3

Peta kategorija uključena u praćenje predstavlja najnepovoljnije finansijske grupe u društvu. Siromašni, prema definiciji međunarodnih organizacija, su osobe koje žive sa manje od 1 dolara dnevno. U okviru ovog monitoringa, tim je izdvojio/posvetio posebnu pažnju marginalizovanim grupama i korisnicima socijalne pomoći. U tom svetlu, LVV je jedina partija/koalicija koja ne pominje posebno siromašne, uprkos činjenici da ona sebe naziva strankom levog centra. Koalicija PAN pominje siromašne i siromaštvo svega dva puta, dok koalicija LAA ovu kategoriju pominje ukupno šest puta u svom programu. Tabela 5 daje pregled svih pominjanja siromašnih i siromaštva u programima političkih partija.

Tabela 5. Broj pominjanja siromašnih

#	Politička partija/Koalicija	Broj pominjanja
1	LDK, AKR i Alternativa (LAA)	6
2	Lëvizja Vetëvendosje! Pokret Samoopredeljenjel (LVV)	0
3	PDK, AAK i Nisma (PAN)	2

Šesta kategorija uključena u ovu analizu bili su nezaposleni. Iako se svi političari i institucionalni lideri slažu da je nezaposlenost jedan od najvećih prioriteta, to se obavezno ne odražava u njihovim političkim programima. Tri pod-kategorije/specifične teme u okviru nezaposlenosti, obuhvaćene analizom, bile su mladi; bivši zaposleni u društvenim preduzećima i zapošljavanje. LVV, kao jedina stranka pozicionirana kao levi centar, pominje najmanjetemu nezaposlenosti i kategoriju nezaposlenih osoba, sa samo tri takva pominjanja identifikovanih u svom programu. Koalicija LAA pominje ovu kategoriju ukupno devet puta. Ovu listu predvodi koalicija PAN, koja pominje nezaposlenost/zaposlenost ukupno dvadeset i devet puta.

Tabela 6. Broj pominjanja nezaposlenih

#	Politička partija/Koalicija	Broj pominjanja
1	LDK, AKR i Alternativa (LAA)	9
2	Lëvizja Vetëvendosje! Pokret Samoopredeljenjel(LVV)	3
3	PDK, AAK i Nisma (PAN)	29

2.1.2. Politike i mere predložene za socijalna pitanja i kategorije

Pored učestalosti pominjanja socijalnih pitanja i politika, kao i rešavanja problema ugroženih socijalnih kategorija, praćenje i analiza su setakođe, bavili i sadržajem/prirodom njihovog pokrića, i rešenjima problema identifikovanih u okviru najugroženih i najisključenih socijalnih kategorija. Broj gore navedenih pominjanja će biti razmatrani u kvalitativnom smislu u ovom delu, da bi se ilustrovale konkretne mere koje su predložene od političkih stranaka/koalicija u njihovim izbornim ponudama. Analiza sadržaja/diskursa programa političkih stranaka daje zanimljiv pregled ideja, konceptata i pristupa ponuđenih od političkih partija kao odgovor na izazove, identifikovanih u vezi sa socijalnim politikama. U tom svetlu, kvalitativni aspekt

monitoringa takođe se fokusirao na specifične grupe i kategorije za koje su predstavljene navedene analize. Ciljne grupe obuhvaćene ovim monitoringom uključuju: starije, žene, decu, osobe sa posebnim potrebama, siromašne, nezaposlene, i socijalne kategorije koje se nadovezuju sa ratom.

2.2. Izborni program 2017

2.2.1. Koalicija

LDK-AKR-Alternativa (LAA)

Što se tiče starijih osoba, neki od pojmova obuhvaćenih monitoringom i analizom su: osobe starije od 65 godina; u penziji; stariji; radno iskustvo. Ove pojmove se obično koriste za opisivanje kategorije starijih građana, kao i politike koje odgovaraju njihovim potrebama. U tom svetlu, Koalicija LAA, koja je bila poslednja u kvalitativnom rangiranju pominjanja ove kategorije, takođe nije konstatovano da je bila pažljiva prema ovoj ciljnoj publici u pogledu kvaliteta odgovora. Jedino pominjanje starijih od strane Koalicije LAA odnosi se na reorganizaciju socijalne zaštite i penzijskih šema. Ako se vrši retrospektivna analiza, tokom zadnjeg mandata upravljanja, kada je LDK vodilo MRSZ, predložene reforme bile su u stvari negativne za

starije, ukidajući većini njih bazičnu penziju (beneficije prvog stuba), pretvorivši ga u šemu za starije, bazirana na potrebe.

Druga kategorija osobauključenih u analizi su žene i specifični praćeni pojmovi uključuju: majke; devojčice; žene; porodiljstvo za zaposlene žene; porodiljstvo za nezaposlene žene; samohrane majke; nasilje u porodici; i mlade majke. U svetlu ovoga, neki od predloga da bi odgovorili na potrebe žena unutar političkog programa LAA uključuju izgradnju Centra za majku i dete; Finansijske šeme za biznise, sa specifičnim kvotama za žene i marginalizovane grupe; Kvote za žene za subvencije i grantove za poljoprivredu; 12-to mesečno porodiljsko odsustvo za zaposlene žene i 12-to mesečna plata za nezaposlene žene sa 50% minimalne zarade; druga referenca LAA se odnosi na žrtve nasilja u porodici, gde se traži njihov odgovarajući tretman preko lokalnih organa vlast i certifikovanih/licenciranih OCD za tu svrhu.

Što se tiče dece, kao jedna od najugroženih kategorija, koalicija LAA samo navodi različite kategorije dece. U tom svetlu, jedina specifična akcija identifikovana tokom praćenja jeste da se ista odnosi na decu bez roditeljskog staranja, za koju je finansijska podrška jedina predložena/primećena mera. Četvrta kategorija uključena u

kvalitativnu analizu je kategorija osoba sa posebnim potrebama. Koalicija LAA u svom programu ne spominje specifično ovu kategoriju osoba ili rešenja za adresiranje njihovih potreba. Peta kategorija uključena u ovaj monitoring predstavlja finansijski najnepovoljniju grupu – siromašne. U tom svetlu, koalicija LAA pominje ovu grupu šest puta u svom programu. Osiguranje održive socijalne zaštite je prva predložena referenca/mera u odgovoru potrebama ove ciljne grupe. Funkcionisanje centara za socijalni rad kroz povećanje osoblja i budžeta predstavlja još jednu drugu referencu /meru koju je predložila koalicija LAA za rešavanje potreba i izazova siromašnih. Druga identifikovana referenca je izražena na nivou namere, formulisana kao "kontinuirano smanjenje siromaštva". Šesta kategorija uključena u ovu analizu odnosila se na nezaposlene. Dok se svi političari i institucionalni lideri slažu da je nezaposlenost jedan od najvećih prioriteta, to se obavezno ne odražava i u njihovim političkim programima. Koalicija LAA pominje nezaposlenost i nezaposlene kao kategoriju devet puta ukupno. Prvo pominjanje dolazi kao izborna obećanje/cilj i formulisano je kao smanjena nezaposlenost u jedno-cifranim procentom za četiri do šest godina. Koalicija LAA je takođe predstavila svoj plan sa po jednog

zaposlenog za svako domaćinstvo, čiji je cilj smanjenje nezaposlenosti (bar delimično). LAA je takođe obećala posebnu pažnju prema radnicima pogođenim privatizacijom bivših društvenih preduzeća. Još jedna druga mera koju je predložila koalicija LAA je izrada aktivnih socijalnih politika koje promovišu preduzetništvo i samo-zapošljavanje, u cilju smanjenja zavisnosti od socijalnih šema.

S obzirom daje LDK (DSK) vodio MRSZ, "vrlo bleđi" sadržaj u vezi socijalnih politika može se tumačiti samo kao nedostatak pažnje prema socijalnim politikama, a ne kao posledica nedostatka informacija o ovom sektoru. Štaviše, neki od predviđenih ciljeva/referenci predviđenih u njihovoj programskoj ponudi su često u međusobnoj suprotnosti u smislu pristupačnosti i kontraproduktivne su prema svojim pomenutim ciljevima. Tvrdnja da se poboljšava stanje starijih osoba kroz reformu penzijskog osiguranja je oksimoron, jer je u praksi DSK pokušao da ukloni jedan od tri stuba penzijske šeme. Inkorporiranjem kriterijuma zasnovanih na potrebe za bazičnu penzijsku šemu⁷, DSK je pokušao da ukine beneficije jednom većem delu Kosovara iz ove šeme. Kao takva, programska referenca za reformu penzijskog sistema može se shvatiti samo kao pokušaj da Kosovarima ukine jedinu novčanu

⁷Šema osnovne penzije je univerzalna starosna penzija, koja se dodeljuje svim stanovnicima Kosova, bez obzira na njihovu istoriju rada, finansijsku situaciju ili prihod.

beneficiju, koja je namenjena njihovoj zaštiti od rizika starosti, čineći ih još više ugroženim. S obzirom da se drugi stub penzijske šeme–Trust penzijskih štednji, upravlja nezavisno od fonda štednje, koji se investira u međunarodnim tržištima koja nisu garantovane od strane vlade, ugroženost Kosovara bi se znatno povećala reformom bazične penzijske šeme.

2.2.2. Lëvizja Vetëvendosje! (LVV) /Pokret samoopredeljenje! (PSO)

Pokret samoopredeljenje! je jedina politička stranka sa proklamovanom levičarskom orijentacijom i često se od strane njenih protivnika i medijskih analitičara kvalifikuje kao komunistička. Kada je reč o socijalnim politikama i rešavanju potreba marginalizovanih grupa, u mnogim slučajevima ispada gore od ostalih dveju koalicija analiziranih u ovom izveštaju.

Što se tiče starijih, prema definiciji, oni se smatraju licima starijim od 65 godina, što je, prema kosovskom zakonodavstvu, starosna granica kako za muškarce, tako i za žene. Za starije osobe, LVV je dao samo jedno konkretno obećanje/meru, i to je da će tokom prvog mandata povećati bazičnu penziju⁸ na 150 evra mesečno, dok penziju povezanu sa radom⁹ do 280 evra mesečno.

Druga kategorija osoba uključenih u analizu su žene. Specifična referenca LVV za žene u svojoj programskoj ponudi uključuje stvaranje socijalnog stambenog fonda, gde bi se ženama koje apliciraju dao prioritet. Štaviše, LVV je izjavio da bi, u cilju smanjenja tereta žena i svih radnika, gurali napred petodnevni raspored rada za zaposlene na ne-menadžerske položaje. Možda je jedna od najznačajnijih mera, koje je LVV predložila za žene, izgradnja 160 novih obdaništa u saradnji sa opštinama. Ovo bi se odnosilo na jedan od najvećih izazova za zapošljavanje žena (briga o deci), a stvorilo bi više mogućnosti za zapošljavanje žena u ovim obdaništima. Rečeno je da bi se deci samohranih majki dao prioritet u novom programu obdaništa. Što se tiče treće kategorije – dece, LVV pominje šest puta različite grupe ugrožene dece. Neke konkretne mjere predložene od strane LVV u vezi sa politikama koje imaju za cilj poboljšanje položaja ugrožene dece obuhvataju beneficije u iznosu od 10 evra mesečno za svako dete do 15 godina starosti. Jedna druga mera predložena od strane LVV odnosi se na hranu u školama, gde se predviđa besplatan obrok za sve učenike od prvog do petog razreda, takođe, sa ciljem proširenja usluge hrane za sve učenike. Takođe, treba napomenuti da su sve tri ove mere univerzalne po prirodi pokrivenosti i da se

⁸Šema osnovne penzije je univerzalna i u celosti finansirana od strane države, a zasniva se na Zakonu o penzijama.

⁹Penzije vezane za rad su privremena šema odlukom Vlade i mogu se u bilo kom trenutku ukinuti sličnom merom (odluka Vlade). Daju se osobama koje su radile ili su dale aktivan doprinos u prošlom sistemu, čiji se broj svake godine smanjuje.

primenjuju horizontalno na svu decu, bez obzira na njihov ekonomski ili socijalni status. Iako će njihov planirani uticaj biti vidljiv/merljiv samo u ranjivim finansijskim situacijama, oni ne nameravaju da se bave specifičnim potrebama određenih podgrupa unutar ukupne kategorije dece.

Četvrtu kategoriju obuhvaćenu ovim monitoringom čine osobe sa posebnim potrebama. U tom svetlu, LVV je dao veoma kratak komentar o osobama sa posebnim potrebama. Slična situacija je takođe vidljiva u pogledu pete kategorije osoba uključenih u ovu kategoriju – siromašni. LVV je jedina partija/koalicija koja ne pominje posebno siromašne, uprkos činjenici da ona sebe strankom levog centra i uprkos predlogu socijalnih politika usmerenih na siromašne (npr. predložene mere za decu). Jedina konkretna mera za ublažavanje stanja stanovništva sa niskim primanjima od LVV odnosila se na reformisanje progresivnog poreza na dohodak i reformisanje sistema poreza na dobit pravnih lica (korporacija).

Što se tiče nezaposlenosti i nezaposlenih, iako se LVV naziva strankom levog centra, ovu temu pominje najmanje u poređenju sa drugim koalicijama ove analize. Prva mera koju je predložila LVV–bilo je stvaranje Nezavisnog fonda Republike Kosovo, osnivanje

Kosovske agencije za razvoj, kao i osnivanje Razvojne banke Kosova. Mada se ne daje puno detalja o funkcionisanju i finansiranju ovih institucija, oni pružaju sveobuhvatni okvir za razvoj koji predlaže LVV kako bi se rešio izazov nezaposlenosti. Druga mera koja je predložena od strane LVV, koja se više odnosi na oblast političkih, u poređenju sa ekonomskim pravima, jeste smanjenje glasačkog doba na 16 godina. S obzirom na veliku podršku koju LVV uživa naročito među mladima, takvo obećanje se može videti više kao pokušaj povećanja političke moći nego kao mera direktnog uticaja na mlade.

2.2.3. Koalicija PDK-AAK-Nisma (PAN)

Osim tri političke partije koje su proizašle iz zadnjeg rata¹⁰, koalicija PAN je takođe uključila i brojne manje stranke, te se kao rezultat toga pojavila kao koalicija sa najvećim brojem glasova na prevremenim nacionalnim, održanim u junu 2017. godine. Široka koalicija, čija je primarna svrha bila da postane pobjednik nedavnih izbora, uglavnom je bila zasnovana na ličnim interesima rukovodstva ovih stranaka. Verovatno je da je koalicija u velikoj meri oštetila svoje članove, posmatrajući kao očajnički pokušaj PDK-a da zadrži vlast. Videvši ih kao bivše protivnike i, u slučaju Nisme, kao direktnog protivnika PDK-a, birači članova koalicije nisu dobro odgovorili na ovu alijansu, koja je izašla sa pobjedom uz malu prednost na ovim izborima. Pojedinačno, svi članovi koalicije imaju manje poslanika nego u prethodnoj legislaturi. Programski gledano, Koalicija PAN je bila nebulozna i nije pružila koherentnu programsku ponudu. Valja naglasiti da u većini javnih nastupa i debata, koaliciju PAN su predstavljali članovi PDK-a¹¹. Međutim, u najboljim naporima za tretiranje aspekata vezanih za kategorije analizirane u ovom izveštaju, IKS je uspeo da identifikuje neka od pitanja koja su pomenuta/adresirana tokom njihovog nastupa u kampanji.

Što se tiče prvog analiziranog aspekta – starijih, koalicija PAN najčešće pominje kategorije starijih osoba, sa ukupno devet referenci za ovu kategoriju. Među datim obećanjima, koalicija PAN se obavezala zapovećanji penzija za 30%; priznavanje radnog iskustva iz '90-ih godina; stvaranje zakonskih uslova za rad posle zakonske starosne granice za penzionisanje; nove politike za starije osobe bez porodične nege; potpisivanje bilateralnih sporazuma o penziji sa drugim državama u kojima su stanovnici Kosova stekli pravo na penzije; kao i poboljšanja u svim penzijskim šemama, uključujući: osnovnu penziju, penziju po osnovu doprinosa (u odnosu na rad), penzije za osobe s posebnim potrebama, penzije "Trepče", penzije bivšeg KZK-a, kao i penzije BSK-a. Iako ove obaveze predstavljaju najveću pažnju koju je pokazala bilo koja stranka/koalicija, izgleda da im nedostaje adekvatno budžetiranje ili planiranje, tako da predložene promene ne bi bile moguće sa aktuelnim budžetom Kosova. Druga kategorija osoba uključenih u analizi su žene. U tom svetlu, PAN je više puta pomenuo različite kategorije žena, uključujući osnivanje Fonda za podršku mladih žena, Fond za rodnu ravnopravnost i izdvajanje 20 miliona evra za započinjanje biznisa za žene i implementaciju

¹⁰Partije kojim rukovode bivši komandanti Oslobođilačke vojske Kosova.

¹¹Bazirajući se na primenjive zakone na Kosovu, mediji su pozvale predstavnike koalicija (a ne partija) i kao ishod toga ostavljeno je malo prostora partnerima koalicije sa DPK.

različitih programa za izgradnju kapaciteta žena; povoljne akcije u poreskim politikama za: a) preduzeća koja zapošljavaju žene, i b) preduzeća koja su osnovana/vodena od strane žena; i priznavanje profesije dadilje s certifikacijom 300 žena za ovu profesiju u roku od četiri godine. Druga izborna obećanja koalicije PAN uključuju smanjenje troškova porodijskog odsustva za preduzeća za 50% kroz subvencioniranje privremenog osoblja za zamenu. Koalicija PAN se takođe obavezala da će razmatrati nove politike za dalje osnaživanje i podršku za stanovanje i zaštitu žrtava nasilja u porodici. Što se tiče treće kategorije monitoringa – dece, koalicija PAN u svojoj programskoj ponudi ovu kategoriju je pominjala dvadeset puta. Među ključnim obećanjima koje se odnose na decu bilo je osnivanje i funkcionisanje Programa ranog detinjstva; izgradnja 300 obdaništa i postizanje cilja jednog obdaništa za 1000 stanovnika; podrška deci iz dijaspore; Program za zaštitu maloljetnika i povećanje inspekcije u oblasti dečjeg rada bez roditeljskog staranja. Četvrtu kategoriju obuhvaćenu ovim monitoringom čine osobe sa posebnim potrebama. Slično ostalih kategorija, koalicija PAN nalazi se na vrhu liste u pogledu broja pominjanja ovu kategoriju, sa ukupno tri

referenci za osobe sa posebnim potrebama. Kao najočigledniji primer, koalicija PAN je predložila povećanu rezidencijalnu negu za osobe sa problemima mentalnog zdravlja u Specijalnom institutu u Štimlju, kao i poboljšanje šeme za podršku porodica sa decom uzrasta od 1-18 godina sa stalnim potrebama. Što se tiče pete kategorije – osobe sa finansijskim izazovima, koalicija PAN je dvaput pomenula siromašne i siromaštvo. Prva referenca se odnosila na smanjenje migracija sa ruralnih područja, kao i ublažavanje siromaštva kroz otvaranje novih radnih mesta kroz podršku diverzifikacije poljoprivredne aktivnosti. Druga referenca koja se odnosila na najsiromašnije društva, bilo je obećanje za povećanjem beneficija socijalne pomoći za njene korisnike. Šesta kategorija uključena u ovu analizu bili su nezaposleni. Kod ove teme vodi koalicija PAN, koja pominje nezaposlenost/nezaposlene ukupno dvadeset devet puta. Subvencije za programe stažiranja u vrednosti od 50 evra, preko kojih bi 5,000 studenata sticalo praktičnog radnog iskustva, bilo je među izbornim obećanjima koalicije PAN. Druga rešenja koje je Koalicija PAN predložila za ublažavanje nezaposlenosti su: stvaranje 60,000 novih radnih mesta kroz konkretan Akcioni plan i implementacija 40

investicionih projekata; Stvaranje nacionalne volonterske službe u kojoj bi volontarizam bio zakonski priznat kao radno iskustvo i javna služba bi bila plaćena od strane Vlade minimalnom platom; Kapitalni fond za manja i srednja preduzeća u vlasništvu mladih; Omladinska karta za osobe mlađe od 26 godina, koja oslobađa mlade od plaćanja javnih usluga; Stvaranje novih radnih mesta u sektori IKT, uz oslobađanje od poreza za zapošljavanje; Izgradnja naftne rafinerije preko javno-privatnog partnerstva u Prizrenu i privlačenje 400 miliona investicija i otvaranje više od 1,000 radnih mesta; utrostručivanje broja radnih mesta u sektoru rudarstva u roku od četiri godine sa više od 40,000 zaposlenih;

Aritmetička i sadržajna analiza izbornih obećanja triju najvećih partija/koalicija na nacionalnim izborima 2017. godine govori o relativno malom prioritetu koji političke partije daju naj ugroženim socijalnim kategorijama. Ista, takođe, ukazuje na nedostatak funkcionalnog i održivog plana za rešavanje pitanja koja pogađaju naj ugrožene kategorije. Uopšte, analiza pokazuje da se ne može očekivati vidno poboljšanje od postojećih političkih partija ne može očekivati da efikasnije odgovaraju na potrebe naj nesrećnih kategorija i izgraditi mrežu bezbednosti i podrške oko njih. Političke obaveze svih političkih partija/koalicija koje su nadgledane tokom izbornog programa u većini slučajeva nisu dobro koncipirane, nude veoma malo inovacija, i / ili se ne primenjuju na Kosovo. Koalicija LAA, koja predstavlja među naj konzervativnim i neo-liberalnim pozicijama, ne predstavlja ni aspekt vremena, niti aspekt posvećenosti ili kvaliteta rešenja koja se nude naj ranjivim kategorijama u društvu. Prethodno iskustvo govori o spremnosti ove stranke da smanji pokrivenost socijalnih rizika (npr. inicijativa reforme penzijskog sistema¹²), i izborni program pokazao je malo ili nikakvih dokaza poboljšanja u odnosu na prethodno iskustvo. Budući da je DSK (LDK) vodio sistem socijalne zaštite u

prethodnoj vladajućoj koaliciji i da dobro poznaje situaciju, ignorisanje socijalnih pitanja u njegovom programu može se smatrati samo kao nedostatak osetljivosti na ova pitanja. Konzervativni pristup DSK (LDK) prema socijalnim šemama očekuje se u budućnosti, ukoliko ostaje veran aktuelnom diskursu. Koalicija PAN (i njeni članovi) bili su deo većine vlada od osnivanja privremenih institucija u okviru UNMIK-a. PDK (DPK) kao glavna partija ove koalicije bila je deo svake vlade od proglašenja nezavisnosti 2008. godine. Trenutno stanje slab sistem socijalne zaštite može se pripisati uglavnom vladi DPK vlada i/ili nedostatku punog interesovanja za socijalne kategorije u našem društvu. MRSS nikada nije vodila DPK (PDK) u bilo kojoj vladajućoj koaliciji u kojoj je učestvovala ova stranka. Ona je uvek rezervisala ovo ministarstvo koalicionim partnerima iz srpske zajednice. Izborna obećanja predstavljena od strane koalicije PAN se ne mogu ozbiljno uzeti, ako se za osnov uzima njihova učinkovitost u prošlosti. Prelazak sa potpunog nezadovoljstva u situaciji koja se projektuje kroz njihova izborna obećanja, ima malo izgleda da će se dogoditi. Štaviše, jednostavni aritmetički proračuni izbornih obećanja govore o naivnosti nekih od predloga datih od koalicije PAN. LVV (PSO), s druge strane, koji se

¹²Koncept-dokument o penzijskoj reformi iniciran od strane DSK-a http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Koncept-dokumenti_per_rregullimin_e_fushes_se_pensioneve_MPMS.pdf

često opisuje kao najlevičarska partija u kosovskom sistemu, takođe ne uspeva pružiti održiva i rešenja zasnovana na potrebama za ugrožene kategorije društva. LVV je, takođe, talac populističkih obećanja koja se često ne mogu podržati aktuelnim budžetom Kosova. Većina mera koje je predložila LVV su sistemski po prirodi i stoga imaju mnogo budžetskih implikacija. Obećanja za povećanjem plata i planovi za izgradnju stotine obdaništa su među obećanjima koja nisu zasnovana na stvarnim potencijalima kosovskog budžeta. Beneficije za decu u iznosu od 10 evra mesečno za svako dete mlađe od 15 godina, dodatno bi teretila budžet sa oko 2 miliona evra mesečno¹³. Slično tome, stambeni fond, investicioni fond i intervencije koje finansira država, koje predlaže ova stranka, nemogući su, ako se uzimaju u obzir budžetska ograničenja Vlade Kosova. Osim toga, LVV ne uspeva uključiti podsegmente unutar ugroženog stanovništva, te na taj način ne uspeva efikasno rešavati njihove potrebe. Umesto da predloži konkretna rešenja za specifične probleme svake ranjive kategorije, LVV predstavlja opštu sistemsku reformu, za koju bi, u najboljem slučaju, trebale decenije da bi imala stvaran efekat, ukoliko bi to, pre svega, bilo moguće/primenjive.

Na primer, umesto predlaganja izgradnje 160 obdaništa (za čiju bi izgradnju bilo potrebno desetine miliona evra i desetine drugih miliona evra godišnje za njihovo upravljanje/održavanje), usluge obdaništa mogle bi biti pružene u saradnji sa privatnim sektorom kroz odgovarajuće javno-privatne modele. Ovakav pristup bi obezbedio usluge obdaništa odmah i istovremeno bi smanjio pritisak na kapitalne investicije i budžet. Drugi primer ovakvog pristupa je predlog ove stranke za besplatne obroke u javnim školama, koji verovatno neće rešiti pitanje ishrane siromašnih, s obzirom na to da bi kvalitet takve hrane, uz budžetska ograničenja Kosova, bio vrlo nizak. Iskustvo u opštini Priština, gde se obroci već nude u školama, dokazuje kako budžetska ograničenja utiču na kvalitet ponuđene hrane. Ponašanje novoizabrane Skupštine takođe može biti dokaz da će stvari izgleda ostati nepromenjene za ugrožene socijalne kategorije. Sadašnja legislatura, na jednom od prvih glasanja, odbacila je zakon/amandman koji bi omogućio 6,195 deci sa posebnim potrebama pristup obrazovanju. Predviđeno povećanje budžeta od 739 hiljada evra bilo je predviđeno za plaćanje oko 100 psihologa/pedagoga, ili oko 50 pomoćnika učitelja u osnovne škole¹⁴. Istovremeno, vladajuća koalicija (koja

¹³Prema Agenciji za statistiku Kosova, oko 200 hiljada dece smatra se mlađim od 15 godina.

¹⁴Izveštaj medija o glasu Skupštine može se videti ovde:

<http://www.koha.net/arberi/65692/deputetet-refuzuan-te-perkrahin-6-mije-e-195-femije-me-nevoja-te-vecanta/>

ima prostu većinu sa 61 glasom u Skupštini) usvojila je odluku Vlade za udvostručivanje plata zvaničnika kabineta. Ova odluka je smatrana nezakonitim od strane Agencije za borbu protiv korupcije, kao i povredom Zakona protiv sukoba interesa.

Mediji i civilno društvo takođe su bili dosta pasivni u smislu socijalnih politika i blagostanja naj ugroženih grupa. Izuzimajući jedan broj organizacija sa članstvom koje predstavljaju ugrožene grupe/segmente, samo nekoliko OCD-a je posvetilo pažnju ovim kategorijama. Novoosnovana Koalicija za socijalnu pravdujedino je među-sektorsko partnerstvo koje teži većoj socijalnoj pravdi, koja je uspela da prikupi veliku masu organizacija koje zajedno daju doprinos ovim pitanjima. Mediji, poput OCD-a, u velikoj meri su talac prenošenja protokolarnih informacija i ne uspevaju isticati potrebe i prioritete onih sa najvećim potreba i unesrećenih. Umesto traženja veće socijalne pravde, mediji idu iza političkih partija i većinom vremena ulaze u visoke političke zamke, ostavljajući malo prostora svakodnevnim nevoljama i siromašnim.

BIBLIOGRAFIJA/ BIBLIOGRAFIJA

- ASK (2016), Anketa e Fuqisë Punëtore 2016, Prishtinë 2017
- ASK (2016), Statistikat e Arsimit 2016, Prishtinë 2017
- ASK (2016), Statistikat Sociale 2016, Prishtinë 2017
- ASK (2017), Vjetar Statistikor 2016, Prishtinë 2017
- Baftiu, B (2017), Intervistë personale, 2017
- Baldëin, J (1990), Ëelfaare Redistribution and Solidarity, Oxford University Press 1990
- Bartlett, Ë. and Xhumari, M. 2008. Social Security Policy and Pension Reforms in the Ëestern Balkans, European Journal of Social Security, 2008, 9 (4) : 297-322
- Berisha, A (2017), Intervistë personale, 2017
- Brovina, F (2017), Intervistë personale, 2017
- Bytyqi, Sh (2017), Intervistë personale
- Cocozzelli, F (2011), Ëar and Social Ëelfare Routledge, 2011
- Espig-Andersen, G., (1996), 'After the Golden Age? Ëelfare State Dilemma in a Global Economy" and "Positive-Sum Solutions in a Ëorld of Trade-offs?' in Esping-Andersen, ed. Ëelfare States in Transition, SAGE Publications.
- Fultz E. (2004), 'Pension reform in the EU accession countries: Challenges, achievements and pitfalls', International Social Security Review, vol. 57, 2/2004
- Gaxherri, B (2017), Intervistë personale, 2017
- GazetaExpress (2015), Rriten pensionet për 100 euro, <http://ëëë.gazetaexpress.com/lajme/riten-pensionet-per-100-euro-137905/?archive=1>
- Gubbels, J. et al, 2007. The Kosovo Pension Reforms: Achievements and Lessons, SP Discussion Paper, The Ëorld Bank, No 0707, Ëashington, DC
- Hasani, N (2017), Intervistë personale, 2017
- Hausermann, L (2010), Ëelfare Modernisation in Hard Times, Oxford University Press, 2010
- IMF (2010), Pension Reforms in Emerging Europe: The Uncertain Road Ahead, Ëashington DC, 2010

- IMF. 2011, Republic of Kosovo: Staff Report for First Assessment Under the Staff Monitoring Program, Country Report 11/374, December 2011
- International Labour Organization (2010), Profile of the social security system in Kosovo, ILO Sub-regional office in Budapest
- Iversen, A & Cusack, S (2010), Causes of Welfare State Expansion, SAGE Journal Vol 4, 2010
- Kadriaja, T (2017), Intervistë personale, 2017
- Koha Ditore (2017), Plani i Kryeministrit, Nr. 7151, 4 qershor 2017, Prishtinë
- KosovaPress (2017), Hoti: Do t'i rrisim pensionet bazike 40 përqind, <http://ëëë.kosovapress.com/sq/zgjedhjet-2017/hoti-do-t-i-rrisim-pensionet-bazike-40-perqind-117609/>
- Kosovo Tëo Point Zero (2015), Të ngecur në banim social, <http://kosvotëopointzero.com/stuck-in-social-housing-kosovos-ëëak-policies-and-lack-of-commitment/>
- Ligji Nr. 03/212 i Punës në Republikën e Kosovës, 2010
- Ligji Nr. 03/L – 100 për Pensionet e Pjesëtarëve të Trupave Mbrojtëse të Kosovës, 2011
- Ligji Nr. 03/L-17 për Shërbimet Sociale dhe Familjare, 2011
- Ligji Nr. 03L/017 për Inspektoratin e Punës, 2011
- Ligji Nr. 03L/164 për Financimin e Programeve të Veçanta të Banimit, 2010
- Ligji Nr. 04/L-161 për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë, 2014
- Ligji Nr. 04/L-172 për Statusin e Dëshmorëve, Veteranëve dhe Invalidëve në Republikën e Kosovës, 2014
- Ligji Nr. 04L-249 për Sigurimet Shëndetësore në Republikën e Kosovës, 2014
- Ligji Nr. 2003/15 për Skemën e Ndihmës Sociale në Kosovë, 2017
- Ligji Nr. 4/L-101 për Fondet Pensionale të Kosovës
- LDK (2012), Programi Politik, Prishtinë
- LDK (2017), Kontakti me Kosovën, Prishtinë

- MPMS (2016), Raporti Vjetor 2015, Prishtinë
- Musmurati, B (2017), Intervistë personale, 2017
- Palier, M (2009), The Sequential Transformation of Bismarkian Ëelfare State, Routledge, 2009
- Paqaku, K (2017), Intervistë personale, 2017
- PDK (2014), Misioni i Ri, Prishtinë
- PDK/AAK/NISMA (2017), Koha për Fillimin e Ri, Prishtinë
- Pierson, P (1996). The neë politics of the Ëelfare state. Ëorld public, Volume 48 No. 2, pp. 143-179
- Quni, A (2017), Intervistë personale, 2017
- N.N (2017), Intervistë personale, 2017
- Topalli, F. (2017), Intervistë personale, 2017
- Tsebelis, G (1992), Veto Players: Hoë Political Institutions Ëork?, Princeton: Princeton University Press
- Rregullorja e UNMIK–ut Nr. 2001/35 për Sistemin Pensional në Kosovë
- Vetëvendosje (2013), Alternativa Qeverisëse, Prishtinë
- Vetëvendosje (2017), Plani me 100 Pika, Prishtinë
- Ëorld Bank (2007), Pension Reform and the Development of Pension System: An Evaluation of Ëorld Bank Assistance
- Ëorld Bank (2008), Kosovo – Technical Background Paper Social Sectors: Policy issues in the social sectors
- Ëorld Bank, 2008. Kosovo: Policy Issues in the Social Sectors, Ëashington, DC
- Ëorld Bank, 2016. Averting human prices during the global doënturn: policy options from Ëorld Bank's Human Development Netëork. Ëashington, DC.
- Ëorld Bank. 1994. Averting the old-age crisis. Policies to protect the old and promote groëth. Oxford University Press, Ëashington, DC
- Xhumari, M (2010), "Challenges facing the old-age pension system in the Ëestern Balkans", ISSA Conference "Emerging trends in time of instability: Neë challenges and opportunities for social security", 29 September – 1 October 2010 Luxembourg

ANEKS 1. Indeks izraza socijalnih politika koje koriste političke stranke

30

Socijalne Politike u programima političkih partija:
Da li je jednakost važna?

Uključivanje socijalnih pitanja u programima političkih partija

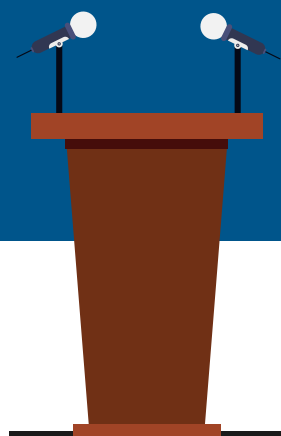
U opštim terminima, programi političkih partija na Kosovu su opširni, ali ne sadrže konkretna rešenja problema za koje se i donose. I u slučajevima kada su podnele neki predlog, isti je bio preteran i dokazano je da je to učinjeno za izbornu kampanju.

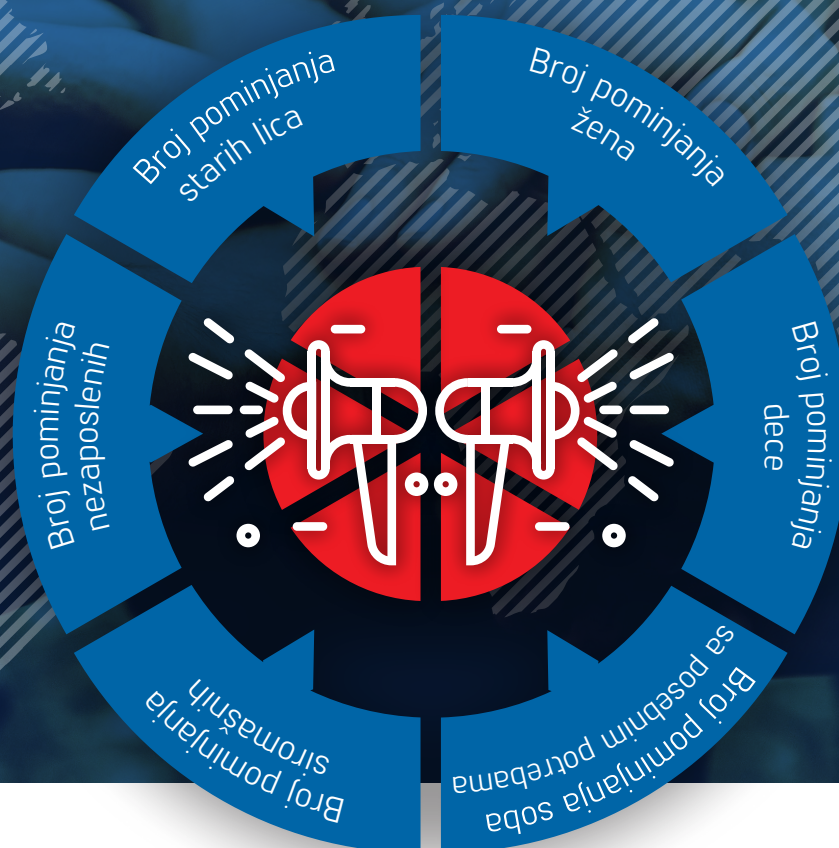
Kosovska inicijativa za stabilnost – IKS je, u okviru istraživanja "Socijalno uključivanje u programima političkih partija", vršila analizu programa sa kojima su se takmičile na parlamentarnim izborima 2017. Između ostalog, evidentirani su korišćeni izrazi koji opisuju socijalne kategorije i pitanja.

Bazirajući se na tabelarno prikazanim podacima, primećujemo da, kada se radi o kategoriji starih lica, dece, osoba sa posebnim potrebama, siromašnih, nezaposlenih i ratnim kategorijama, ima onih političkih partija koje ih uopšte ne spominju. S druge strane, naj-specifičnije kategorije, kao što su samohrane majke ili majke-nosioci porodice, ne nalaze se nigde u programima političkih partija. Istovremeno, skoro da nijedna od političkih partija ne predviđa pomoć za nezaposlene porodilje.

Drugi, važan element, koji je evidentiran u navedenom prikazu, je da se nijednom ne pominje kategorija starih lica od političkih partija, koje su se izjasnile kao levičarske i socijal-demokratske.

U okviru toga, kategorija dece i zapošljavanje su najviše prikazivane. Najveći deo programa političkih partija sadrži opis stanja, kada su isti izrađeni. U minimalnoj meri stranke pokušavaju da se pridrže svom ideološkom profilu, međutim način procenjivanja stvari čini ih levičarskim ili desničarskim, koliko liberalnim, toliko i konzervativnim.

Socijalne Politike

u programima političkih partija:

Da li je jednakost važna?